

РЕЦЕНЗІЯ

**професора кафедри спортивних єдиноборств та силових видів спорту
Національного університету фізичного виховання і спорту України,
доктора біологічних наук, професора Коробейнікової Лесі Григорівни
на дисертаційну роботу Ганаги Ольги Юріївни
«Когнітивний ресурс кіберспортсмена як чинник спортивного
вдосконалення»,
що подана на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка,
за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт**

Актуальність проблеми дослідження. Когнітивний ресурс спортсмена можна розглядати як сукупність ментальних структур, операцій та процедур, які забезпечують ефективну обробку інформації, прийняття рішень та виконання завдань у змаганнях. Рівень прояву когнітивних ресурсів, який вимірюють у кількості задіяних одночасно ментальних елементів, визначає інтелектуальну продуктивність суб'єкта. У кіберспортсменів наявний ресурс відіграє вирішальну роль, оскільки високий рівень когнітивних здібностей безпосередньо впливають на спортивну успішність.

Кіберспорт є новим видом спортивної діяльності. Як і будь-якому іншому виду спорту, необхідно виділення його загальних і специфічних характеристик, визначення його фізіологічної, психологічної та педагогічної сутності, виділення основних чинників успішності в цьому виді спортивної діяльності. Річке зростання популярності та визнання кіберспорту офіційним видом спорту в Україні потребує супутнього розвитку системи наукового, медичного, психолого-педагогічного та методичного забезпечення.

Актуальним питанням формування та збереження когнітивного ресурсу спортсмена як невід'ємної умови успішного виступу в змаганнях обумовило актуальність досліджень пошукувача.

Мета, завдання, наукова новизна відповідають цільовим настановам дисертаційної роботи. Методи дослідження ґрунтуються на використанні засобів і методів психофізіологічної діагностики, які були зважено підібрані

відповідно до особливостей виду спорту - кіберспорт. Змістові характеристики тестів дозволили зареєструвати специфічні кількісні і якісні показники кваліфікаційної підготовленості, оцінити індивідуальні особливості кіберспортсменів.

Проведено аналіз сучасної спеціальної науково-методичної літератури та провідного світового досвіду щодо рівня прояву когнітивних здібностей у кіберспортсменів.

Ефективність наукового дослідження підтверджені чинниками. Які були реалізовані вперше, зокрема:

- вперше розроблено, науково обґрунтовано та апробовано тренінгову програму розвитку когнітивного ресурсу кіберспортсменів, що охоплює ключові компоненти уваги, мислення, пам'яті, сприйняття й уяви та сприяє підвищенню ефективності спортивної діяльності;
- сформовано й обґрунтовано теоретичну модель когнітивної сфери кіберспортсмена, в якій систематизовано провідні когнітивні характеристики (стратегічне, логічне та аналітичне мислення, концентрація та переключення уваги, оперативна й короткочасна пам'ять, творча уява, зорове й аудіальне сприйняття) як детермінанти досягнення високих результатів;
- визначено оптимальні рівні розвитку когнітивних характеристик кіберспортсмена, що дає змогу прогнозувати успішність у змагальній діяльності та вибудовувати індивідуалізовані програми підготовки;
- виявлено особливості когнітивних процесів (увага, мислення, пам'ять, сприйняття, уява) у спортсменів із різною залученістю до комп'ютерних ігор, що дало змогу визначити взаємозв'язок рівня підготовленості в кіберспорті з властивостями когнітивної сфери, а також обґрунтовано позитивний вплив поєднання комп'ютерних ігор із фізичною активністю на когнітивні здібності студентської молоді, що виявляється у підвищенні рівня уваги, оперативного мислення та швидкості ухвалення рішень;
- розроблено й уточнено оціночні критерії функціонального стану центральної та нервово-м'язової системи (у межах тестування реакції на рухомий об'єкт та теппінг-тесту), які можуть слугувати базою для експрес-

діагностики та подальшого моніторингу когнітивних і фізіологічних показників гравця.

- виявлено специфічний вплив комп'ютерних ігор на динамічну м'язову витривалість кистей, насамперед домінантної руки гравця, а також визначено прояви та зв'язки психологічних характеристик і психофізіологічних властивостей кіберспортсменів із різними показниками спортивної ефективності. Встановлено, що вищий рівень динамічної м'язової витривалості (ДМВ) субдомінантної руки й менша функціональна асиметрія корелюють із кращими результатами в тестах на увагу, що засвідчує важливість комплексного розвитку когнітивних і фізіологічних чинників у підготовці кіберспортсменів;
- визначено специфіку впливу стилю життя та поєднання ігрової діяльності з фізичною активністю на когнітивну сферу й психофізіологічні характеристики кіберспортсменів та тенденцію до вищих показників концентрації уваги у гравців, які поєднують комп'ютерні ігри з достатнім рівнем фізичної активності;
- доповнено дані щодо особливостей кіберспортивних дисциплін (CS, League of Legends, Dota2), що дає підстави для подальшого вдосконалення спеціалізованих тренувальних програм, розроблених із урахуванням когнітивних і психофізіологічних вимог кожного напрямку.

Також, необхідно відзначити практичну значущість досліджень, що полягає в обґрунтуванні впливу розвитку когнітивної сфери особистості на результативність у спортивній діяльності кіберспортсменів. Розроблені рекомендації для використання у роботі спортивного психолога, тренера або для формування навичок самокорекції та самоконтролю кіберспортсмена.

Результати досліджень впроваджено в практику діяльності федерації кіберспорту України та в навчальний процес кафедри психології і педагогіки Національного університету фізичного виховання і спорту України.

Отримано свідоцтво про реєстрацію авторського права на твори «Показники когнітивних характеристик ефективного гравця у кіберспорті»,

«Оціночні критерії тепінг-тесту для визначення функціонального стану м'язової витривалості кіберспортсменів».

Зв'язок роботи з науковими планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2021-2025 рр. 2.9 «Мобілізація особистісного ресурсу суб'єктів спортивної діяльності засобами психолого-педагогічного супроводу» (номер державної реєстрації 0121U108290).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. У представлений дисертаційній роботі відповідно до теми дослідження на основі сучасних наукових підходів обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій визначено використанням адекватних підходів дослідження, наявністю достатньої кількості спортсменів, визначенням спеціальних методів дослідження відповідно до кваліфікаційних особливостей.

Публікації. Результати проведених досліджень висвітлені в 20 наукових публікаціях: серед яких 4 статті опубліковано у фахових виданнях України, 2 – в іноземному періодичному науковому виданні, яке проіндексоване у базі даних Scopus; 13 публікацій апробаційного характеру, 1 публікація додатково відображає наукові результати дисертації.

Апробацію результатів дисертації проведено на міжнародних наукових і науково-практичних конференціях 2021-2024 років.

Структура та обсяг дисертації Матеріали роботи викладено на 311 сторінках тексту комп'ютерного набору державною мовою. Дисертаційна робота складається із анотацій, вступу, 6 розділів, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних джерел та 13 додатків. Дисертація ілюстрована 6 рисунками та 54 таблицями. Список використаних літературних джерел містить 204 найменування, серед яких – 66 англomовні.

Перший розділ присвячено визначенню когнітивної сфери спортсменів як певного психологічного ресурсу, що істотно збільшує можливості свідомого контролю за власними діями та сприяє досягненню високих результатів у змагальній діяльності. Доведено що для досягнення спортивної майстерності та максимальних результатів в інтелектуальних

видах спорту важливе місце займає розумовий та інтелектуальний розвиток спортсменів з одночасним практичним досвідом у змаганнях.

Для кіберспорту властиві загальні риси, які характерні і для традиційних видів спорту, такі як наявність змагальної діяльності та підготовка до неї, планомірне досягнення високого рівня майстерності, формування мотивації, розвиток специфічних фізичних, психічних та психофізіологічних якостей, когнітивного та емоційного ресурсу спортсмена.

У другому розділі представлені сучасні методи дослідження, які відповідали цільовим настановам науково-дослідної роботи. Обґрунтовані засоби їх системного використання відповідно до мети та завдань дослідження розкрито методологію досліджень, обґрунтовано використання методів дослідження, описано організацію дослідження і контингент досліджуваних.

У третьому розділі представлено аналіз показників щодо прояву особливостей когнітивної сфери кіберспортсменів та спортсменів із різною залученістю до комп'ютерних ігор. А також коректно зроблено аналіз діяльності кіберспортсмена та сформована професіограма виду спорту. Окремо розроблено модель когнітивної сфери кіберспортсмена з інформативними показниками.

Також визначено дисертантом особливості стилю життя та рухової активності кіберспортсменів із різною залученістю до комп'ютерних ігор.

Результати психологічної діагностики свідчили про наявність вираження різних особистісних рис та поведінкових тенденцій серед досліджуваних груп спортсменів. Група кіберспортсменів проявляє схильність до імпульсивності та низького рівня нормативності поведінки (5,00 [3,00;7,00]), що може вказувати на нестабільність у прийнятті рішень та тенденцію до безвідповідальності. Група спортсменів, захоплених комп'ютерними іграми, демонструвала вищий рівень нормативності та організованості (7,00 [2,00;8,00]). Хоча для групи студентів-спортсменів, які не цікавляться комп'ютерними іграми, статистично значущих різниць не

виявлено, але спостерігалася тенденція до більш високого рівня нормативності поведінки (7,50 [5,00;9,00]).

В четвертому розділі розглянуті питання, щодо прояви психологічних характеристик та психофізіологічних властивостей гравців у кіберспорті із різними показниками спортивної ефективності, а також порівняння когнітивних функцій кіберспортсменів залежно від наявності рівня прояву особистісного кваліфікаційного рейтингу. Саме дослідження когнітивних функцій кіберспортсменів залежно від наявності рейтингу є важливим кроком для розуміння факторів, що впливають на їхні спортивні досягнення. У дослідженні випробовувані були розподілені на дві групи: кіберспортсмени з рейтингом (n=9) та без рейтингу (n=7). Для кожної групи були визначені статистичні показники (середнє значення, стандартне відхилення, медіана, 25% та 75% процентилів), показники психологічних методик, спортивний стаж кіберспортсменів та їх вік.

Окрім психологічних особливостей в роботі представлено порівняння психофізіологічних властивостей та особистісних характеристик кіберспортсменів залежно від наявності рейтингу. На додаток зроблено аналіз кореляційних зв'язків та проявів психологічних характеристик і психофізіологічних властивостей кіберспортсменів з різною спортивною ефективністю.

Метою дисертаційної роботи було визначення модельних когнітивних показників та розробка модельної психограми для гравців у Counter-Strike: Global Offensive (CS:GO). Порівняння індивідуальних психограм гравців із модельною психограмою дозволило оцінити когнітивний ресурс кожного кіберспортсмена та індивідуалізувати або скорегувати психологічну підготовку. Основними завданнями даного розділу були: визначення рівня розвитку когнітивних функцій у кіберспортсменів; аналіз кореляційних зв'язків між психологічними, психофізіологічними, особистісними характеристиками; розробка модельної психограми кіберспортсменів, яка враховує індивідуальні особливості.

У п'ятому розділі розроблено та впроваджено вперше психологічну тренінгову програму, як дієвого засобу для покращення когнітивного ресурсу кіберспортсменів. Її застосування дозволило підвищити рівень психічних навичок, необхідних для успішних виступів у кіберспорті. Програму можливо рекомендувати як основу індивідуальної підготовки кіберспортсменів у тренувальному процесі для удосконалення спортивної ефективності.

У шостому розділі і висновках підведено підсумки щодо літературного аналізу та проведених досліджень когнітивної сфери кіберспортсменів.

Практичні рекомендації надають можливості визначити підходи щодо реалізації результатів наукового дослідження у практику підготовки кіберспортсменів.

У цілому позитивно оцінюючи дисертацію Ганаги О. Ю., слід відзначити деякі зауваження, побажання і дискусійні питання:

1. Розробити тренінгову програму, спрямовану на розвиток та корекцію когнітивного ресурсу гравців у вас було зазначено у меті. Поясніть будь ласка, який вклад особливостей стилю життя та визначення психофізіологічних властивостей було враховано при розробці тренінгової програми.

2. Прокоментуйте будь ласка один із пунктів наукової новизни: визначено оптимальні рівні розвитку когнітивних характеристик кіберспортсмена, що дає змогу прогнозувати успішність у змагальній діяльності та вибудовувати індивідуалізовані програми підготовки. Чи можуть загальні оптимальні рівні розвитку когнітивних характеристик кіберспортсмена вибудовувати індивідуалізовані підходи для підготовки спортсменів.

3. Представлено приклад порівняння психограми, розробленої на основі аналізу когнітивних характеристик спортсмена з рейтингом, тобто з більшим досвідом та ефективністю, і кіберспортсмена без рейтингу. Порівняння психограми ефективних гравців у кіберспорті з менш ефективними дасть змогу визначити психологічний ресурс кожного спортсмена та індивідуалізувати психологічну підготовку. Чому об'єм пам'яті, творча уява і швидкість переробки інформації мають низькі значення у обох спортсменів, як у ефективного, так і менш ефективного. Чи не є ці

показники важливими щодо ефективності та успішності саме в цьому виді спорту і тому повинні були б виражені достатньо високо.

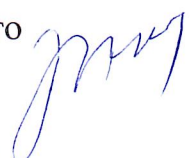
4. В роботі зустрічаються стилістичні та орфографічні помилки.

Однак слід зазначити, що ці питання та зауваження не знижують актуальності, новизни та практичної значущості дисертаційної роботи та не впливають на її загальну високу позитивну оцінку.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.
Дисертаційна робота Ганаги О.Ю. «Когнітивний ресурс кіберспортсмена як чинник спортивного вдосконалення» має достатнє теоретичне й практичне значення, є самостійним завершеним науковим дослідженням, де висвітлено нові наукові результати, що в сукупності дозволяють розв'язати важливу наукову проблему. За актуальністю порушеної проблеми, новизною отриманих результатів та практичним значенням дисертаційна робота Ганаги Ольги Юріївни відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44) та наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (із змінами, внесеними згідно з Наказом МОН України № 759 від 31.05.2019 р.), а її автор заслуговує присудження їй ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт.

Рецензент:

доктор біологічних наук, професор,
професор кафедри спортивних єдиноборств
та силових видів спорту
Національного університету фізичного
виховання і спорту України

Леся КОРОБЕЙНИКОВА

Підпис Коробейнікової Л. засвідчую:

Проректор з науково-педагогічної роботи
Національного університету фізичного
виховання і спорту України

Ольга БОРИСОВА